

TYÖVÄEN KALENTERI

• 1 • 9 • 1 • 9 •

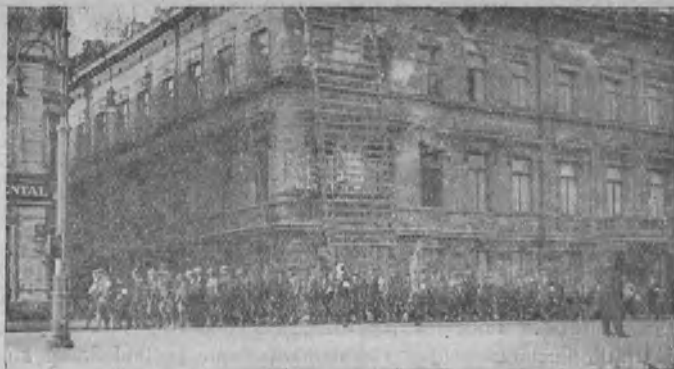

SUOMEN KANSALAISSODAN VAIHEET

Suomen historian kirjoittajalle tulee epäilemättä vuosi 1918 olemaan merkitykseltään käänteentekevä. Mutta tämän vuoden rikkaista tapauksista tärkein tulee jokatapauksessa olemaan kansalaissota, joka puolineljäntä kuukauden ajan riehui maassamme ja toukokuun alussa päättyi työväenluokalle täydelliseen häviöön.

Sen vuoksi, että olemme vielä liian lähellä silloisia kaameita tapauksia, ei kapinaliikkeen tarkempi kuvailu enempää kuin sen arvosteluakaan tässä yhteydessä saata tulla kysymykseen. Koetammekin sen vuoksi rajoittaa esittämään vain tärkeimpiä tapauksia mainitulta ajalta, mikäli se tällaisessa vuosikatsauksessa saattaa olla mahdollista.

Kapina, joka julistettiin alkaneeksi Sos. dem. Puoluetoimikunnan Toimeenpanevan komitean tiedonannolla tammikuun 27 päivänä, johtui jo pidemmän ajan kuluessa kehittyneistä tekijöistä. Voisipa sanoa, että vuoden 1917 tapaukset siinä näyttelivät jo varsin suurta osaa. Kajoamatta nyt lähemmin kapinan syihin, mikä olisi omansa johtamaan selostuksemme verrattain laajoille aloille, viittamme kuitenkin siihen merkitykseen, mikä vuoden 1917 lakkoliikkeellä ja levottomuuksilla erinäisissä kaupungeissamme oli sen aikaansaamiseen. Ne kiihoittivat asestautumiseen molemmiin puolin. Syksymmällä punaisten kaartien toimesta järjestetyt ja venäläisiltä lainatuilla aseilla asetetut retkikunnat, joita lähetettiin maaseudulle, (Kaljusen retkikunta Karjalassa, Aaltosen joukkue Lahdessa, Wiipurissa j. n. e.) olivat omansa, murhineen ja väkivaltaisuuksineen, herättämään kaubua ja levottomuutta väestön keskuudessa. Marraskuun suurlakko sittemmin antoi uutta vauhtia kansanjoukkojen liikehtimiselle ja ennusti lähestyvää suurempaa myrskyä. Kapinallinen liike oli jo niin voimakas, että samoihin aikoihin koettivat puolueen villimmät ainekset saada aikaan avoimen taistelun. Sosialidemokratisessa eduskuntaryhmässä koettivat eräät johtavimmat ainekset (Kuusinen, Manner, Siröla, Tokoi y. m.) jo marraskuussa saada päätökseksi ehdotuksen työväendiktatuurin (kapinan) aikaansaamisesta. Ryhmän kokouksessa marraskuun 21 päivänä esitti-

Vankikulkue Helsingin kadulla.

vät he sellaisen ehdotuksensa ja huolimatta siitä, että puoluekokous tuli kokoontumaan parin kolmen päivän kuluttua, koettivat he saada ryhmää astumaan kumoukselliselle tielle. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä ryhmässä lopullisessa äänestyksessä ehdotus hyljättiin. Saman kuun 25 päivänä koollekutsutussa puoluekokouksessa toimitetussa koeäänestyksessä diktatuuriajatus hyljättiin 59 äänellä 43 vastaan, vaikkakin kokouksen päätökseksi seuraavana päivänä tuli sellainen »sovitteluehdotus«, jossa kumarrettiin miltei yhtä paljon oikealle kuin vasemmallekin. Sitten tammikuun 20 päivänä koolla oleva puoluepuoluekokous valitsi puoluetoimikuntaan aseellista taistelua haluavia aineksia, joiden käsiin joutui puolueen keskusjohtajan johto. Mutta vaikka juuri neuvostokokouksen aikana punakaartilaiset Viipurissa olivat toimeenpanneet huomattavia levottomuuksia sekä kunnallisen suurlakon, jolla oli verrattain sotainen luonne, ei kuitenkaan uusi toimikunta vielä uskaltanut käydä seikkailuun. Neuvosto päätti kutsuttavaksi Tampereelle helmikuuksi kunnallisjärjestöjen edustajakokouksen, jossa oli tarkoitus tunnustella kumouksellista mielialaa ja myöhemmin toukokuulla puoluekokouksen, joka vasta tekisi ratkaisevia päätöksiä.

Mutta tapaukset kehittyivät nopeammin kuin oli odotettukaan. Kun eduskunta maassa yhä vallinneitten ja jatkuvien levottomuuksien johdosta päätti tammikuun 12 päivänä antaa hallitukselle valtuudet järjestyksen palauttamiseksi, ja hallitus saman kuun 25 päivänä julisti suojeluskunnat ja valkokaartit hallituksen joukoiksi, vastasi punaisen kaartin käsissä oleva sosialidemokratisen puolueen johto tähän kapi-

nalla. Puoluetoimikunnan muodostama erikoinen »Toimeenpaneva komitea» tammikuun 27 päivänä antamallaan vallankumousjulistuksella ilmoitti, että »kaikki vallankumouksellinen valta Suomessa nyt kuuluu järjestyneelle työväelle ja sen vallankumouselimille». Samalla määrättiin vangittavaksi senaatin jäsenet, jotka kuitenkin onnistuivat pakenemaan kaupungista tai piiloitautumaan. Yleistä, koko maata käsittävää suurlakkoa ei julistettu, mutta sensijaan toimeenpantiin huomattavimmissa paikoin lyhempiä kaisia lakkoja joukkojen kokoamiseksi kaarteihin. Pari päivää myöhemmin toimeenpantiin uusi hallitus nimeltään Kansanvaltuuskunta, johon Helsingissä pidetyissä eräissä työväenkokouksissa hyväksyttiin jäseniksi seuraavat henkilöt: Kullervo

Manner, Yrjö Sirola, Eero Haapalainen, Adolf Taimi, M. A. Airola, Hanna Karhinen, Lauri Letonmäki, Antti Kiviranta, O. V. Kuusinen, Jalo Kohonen, J. H. Lumivuokko, Evert Eloranta, O. Tokoi, Konstantin Lindqvist Emil Elo, Hilja Pärsinen, J. O. Arjanne ja Matti Turkia.

Tämä hallitus julkaisi heti ohjelmansa, jossa se julisti noudattavansa seuraavia periaatteita:

„Meidän mielestämme on nyt Suomessa pyrittävä rohkein, harkituin ottein muuttamaan koko valtiojärjestystä. Virkavalta on nyt niin murrettava, ettei se enää myöhemminkään voi kansan herraksi päästä. Tuomioistuintenkin itsevaltiudesta on tehtävä kertakaikkiaan loppu. Koko valtiosääntö taatusti perustettava työväen etujen mukaisen kansanvallan pohjalle. Veroja ja rasituksia on siirrettävä vähävaraisten hartioilta rikkaiden riištäjien kannettavaksi. Vanhain ja työkyvyttömiä vakuutus laetava käytännössä jo ennen kuin varsinainen vakuutuslaki ennättää tulla säädetyksi. Kansanvalistusasian johdosta on hävitettävä taantumuksellisuus. Torpparit ja mäkitupalaiset heti vapautettava isäntiensä vallasta. Vieläkin syvemmältä käytävä kapitalismin riištöjärjestelmään käsiksi. Pankkipääoma alistettava yhteiskunnan valvontavaltaan ja sen kautta päästävä mahdollisimman pian pitämään kurissa teollisuus ja kauppa-pääomaa. Vähävaraisten omaisuuteen ei ole kajottava, mutta millä alalla

Saksalaisten tykinluolien lävistämä rakennus Helsingissä.

Valkoinen armeija saapuu Helsinkiin.

kansan yhteinen hätä jo vaatii suurten riistäjain tuotantolaitostenkin ottamista yhteiskunnan haltuun, väistyköön heidän omistusoikeutensa.“

Helmikuun 3 päivänä vasta kokoontui puoluenevosto, joka saattoi ainoastaan todeta kaiken mitä oli tapahtunut ja antamassaan julistuksessa selitti tilanteen välttämättömäksi kehoittaen työväkeä kaikkialla järjestäytymään kaarteihin ja tukemaan Kansanvaltuuskunnan toimenpiteitä. Samalla valittiin puoluetoimikunta uudelleen, johon nyt tulivat jäseniksi: E. Gylling, V. Jokinen, E. Salin, J. A. Komu, K. Hämäläinen sekä varalle Hilja Pärssinen, Aura Kiiskanen ja S. Mäkelä. Samaan aikaan muodostettiin niinikään »Työväen päänevosto», jonka tuli kontrolloerata Kansanvaltuuskunnan toimintaa, laatia ja hyväksyä lait, sekä yleensä toimia eduskunnan tehtävissä. Tähän Neuvostoon tuli 35 jäsentä, joista valitsi puoluenevosto 10, ammattijärjestön toimikunta yhdessä liittotoimikuntien kanssa 10, punainen kaarti 10 ja Helsingin työväen järjestöjen eduskunta 5 jäsentä.

Tämän Neuvoston tukemana Kansanvaltuuskunta ryhtyi heti järjestelemään maan asioita mielensä mukaan. Teollisuuslaitoksia otettiin takavarikkoon, uusia veroja määrättiin, punaiset kaartit julistettiin uuden hallituksen sotajoukoiksi, kunnallishallinnot käskettiin ottamaan työväestön käsiin, uusia tuomioistuimia perustettiin j. n. e. Kun kasvavaa rahatarvetta ei voitu peittää veroilla, joitten saanti näytti mahdottomalta ja kun muitakaan tulolähteitä ei ollut — lukuunottamatta pakkoluovutuksia, päätti Kansanvaltuuskunta panna setelikooneet käyntiin. Uusia setelejä painettiin 73 miljoonan markan edestä.

Sodan jälkiä Tampereella.

»Vastavallankumouksellisia» vastaan ryhdyttiin tehokkaisiin toimenpiteisiin. Toimeenpantiin lukuisia vangitsemisia. Kiellettiin kokoukset ja painovapaus. Ei edes puolueen omassa keskuudessa ilmeneviä erimielisyyksiä sallittu tuoda esille.

Valtakautenaan julkaisi Kansanvaltuuskunta kaikenkaikkiaan 44 lakia ja asetusta. Niitä olivat:

1) julistus Suomen vallankumousohallituksesta, 2) Kansanvaltuuskunnan julistus, 3) Torpparilaki, 4) pankkien tehtävien hoitamisesta, 5) elintarvelautakunnista, 6) viljan takavarikoimisesta, 7) viljan puimimisesta, 8) vallankumousoikeuksista, 9) korvauksen suorittamisesta työntekijöille, 10) palkkaussäännön kumoamisesta, 11) kunnallisen tuloveron huojennuksesta, 12) kuolemanrangaistuksen poistamisesta, 13) punaisesta kaartista, 14) elintarvetakavarikoimisesta, 15) vallankumousoikeuksista, 16) pankkiliikkeistä, 17) sanomalehtien lakkauttamisesta, 18) painoasetuksen kumoamisesta, 19) naisen oikeuksista virkoihin, 20) kunnallistaksoituksesta, 21) suurten tulojen verosta, 22) kirkollisiin tarkoituksiin menevien maksujen lakkauttamisesta, 23) vallankumousoikeuksien jäsenten palkkauksesta ja menosäännöstä, 24) punaisen kaartin palkkausta, 25) rautatiehallinnon järjestämistä, 26) säästöpankkien oikeudesta laajentaa liikettään, 27) Suomen pankin oikeuksista, 28) virkamiesten eroittamisesta, 29) omaisuuden siirtämisestä ulkomaille, 30) postimaksujen korottamisesta, 31) tulojen ilmoittamisesta, 32) asunto- ja liikehuoneeverosta, 33) taksoitus- ja tutkijalautakunnista, 34) perunain takavarikoimisesta, 35) täytäntöönpanon ja ulosoton toimittamisesta, 36) elävien kuvien teatterien veroittamisesta, 37) vallankumousoikeuksien toiminnan laajentamisesta, 38) syömäviljan käytöstä, 39) perunain ja muitten juurikasvien käytöstä, 40) karjan ja rehun takavarikoimisesta, 41) vuokratulon veroituksesta, 42) sopimus Venäjän ja Suomen sosialistisen tasavallan välillä, 43) kansanvaltuuskunnan kokoonpanosta ja järjestämisestä, sekä 44) järjestyksen pidosta.

Punaisen armeijan sotilassairaala Vilpurissa.

Näistä epäilemättä tärkein oli sopimus Venäjän ja Suomen välillä, jonka kautta »Suomen sosialistinen tasavalta», jonka nimen Kansanvaltuuskunta maallemme antoi, luovutti Venäjälle erinäisiä alueita ja sai siltä osan Jäämeren rannikkoa. Näitä paitsi valmisti Kansanvaltuuskunta ehdotuksen Suomen valtiosäännöksi, joka kuitenkin jäi — kuten tunnettua, saattamatta voimaan.

Tärkeimpiä tehtäviä mainitun paperilainsäädännön ohella Kansanvaltuuskunnalla oli sodan käynti valkokaarteja vastaan. Eikä tämä ollutkaan helpoimpia. Kapinan alettua Etelä-Suomi jäi kapinallisten haltuun, mutta Pohjois-Suomi sen sijaan hallituksen ja valkoisen armeijan käsiin. Eteläinen osa maasta puhdistettiin lyhyessä ajassa valkoisista, mutta niin ei käynyt pohjoisten alueitten kanssa. Rintama muodostui alunpitäen sellaiseksi, että se kulki Mäntyluodosta Vilppulan ja Mäntyharjun kautta Joutsenoon ja sieltä Antrean Vuoksen vesilinjalle. Punakaartilaiset koettivat päästä mainituilla linjoilla etene- mään, mutta tuloksetta. Rintama pysyi semmoisenaan, vaikka käytiin- kin verrattain kiivaita, jopa verisiäkin taisteluja. Niin pian kuin hal- lituksen joukkojen ylipäällikkö kenraali Mannerheim oli saanut jouk- kojaan järjestetyksi ja harjoitetuksi, alkoivat valkoiset etenemisen eri rintamilla. Vilppulan monipäiväinen taistelu, joka oli ensimmäinen laa-

Punakaartilaisien hautoja Mäntymäellä Helsingissä.

tuaan kansalaissodassamme, päättyi maaliskuun 18 päivänä punaisten tappioon, jolloin alkoi heidän perääntymisensä, josta seurauksena oli pari viikkoa myöhemmin Tampereen menetys. Tällä välin kehittyivät sotatoimet nopeassa tahdissa. Siihen vaikutti, paitsi kurin höltyminen punaisen armeijan keskuudessa, myöskin ulkoapäin tulleet voimat. Sen vuoksi, että taistelu näytti pitkistyvän eikä pikaisia voiton mahdollisuuksia ollut olemassa, kääntyi Suomen hallitus avun pyynnöllä Ruotsin hallituksen puoleen. Täältä ei kuitenkaan tullut sellaista avustusta, jota valkoinen armeija kaipasi. Ruotsalaiset miehittivät kyllä Ahvenanmaan, mutta sillä ei ollut suurta sotilaallista merkitystä. Nyt kääntyi hallitus Saksan hallituksen puoleen, jonka kanssa syntyikin sopimus joukkojen ja sotatarpeitten lähettämistä Suomeen. Niin pian kuin saksalaiset saapuivat, kohtasi punakaarteja tappio toisensa jälkeen. Helsingin, josta Kansanvaltuuskunta oli jo paennut Viipuriin ja sieltä hyvissä ajoin

Millisi vahtipalveluksessa.

Valkoinen ja punainen Suomi kansalais- sodan aikana.

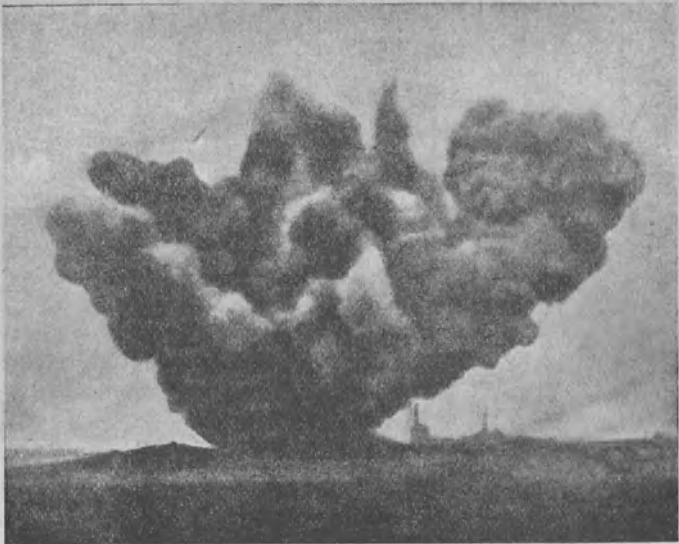

Sotavankeja puhdistustyössä.

edelleen Venäjälle, valloittivat saksalaiset huhtikuun 13 p:nä ja Hämeenlinnan saman kuun 26 päivänä. Mannerheimin joukot taas valloittivat Viipurin 29 päivänä, jolloin käytiin suurimmat taistelut, joiden loppunäytös muodostui erittäin veriseksi. Tämän jälkeen oli vielä siellä täällä pienempiä taisteluja, mutta niillä ei enää ollut ratkaisevaa merkitystä.

Nyt olivat valkoiset päässeet voittajiksi ja ryhtyivät toimeenpanemaan rauhoitusta. Tutkimuksetta toimeenpantuja teloituksia tapahtui tuhkatieheään. Paljon syyttömiäkin joutui sen kautta voittajien menettelyn uhriksi. Vankiloihin suljettiin noin 80,000 henkilöä, jossa niistä melkoiset joukot ovat joutuneet puutteellisten terveysolojen ja nälän vuoksi ennenaikaiseen hautaan. Virallisetkin selostukset, lääkärin ja tuomarien lausunnot puhuvat siinä suhteessa kamalaa kieltä. Vangituista on osa laskettu ehdonalaiseen vapauteen, mutta vielä tätä kirjoitettaessakin viruu kymmeniä tuhansia uhreja vankiloissa odottaen tutkimusten päättymistä ja tuomiotaan. Millä tavalla myöhemmin on »rauhoitettu« maata ja minkälaisen suunnan valtiollinen politiikka sittemmin on saanut, ei kuulu tämän kirjoituksen puitteisiin.

Mutta ennenkuin lopetamme tämän katsauksen, tulkoon lausutuksi vielä muutama sana itse kapinan merkityksestä ja sosialidemokraattisen puoluejohdon suhteesta siihen. Kun tahtoo lausua arvostelunsa mainitun ajan tapauksista, niin vaikkapa olisi miten tasapuolinen ja niin suuressa määrässä kuin ehkä koettaisikin tehdä oikeutta kapinalle

30,5 cm. tykinammuksen räjähdys.

valaisemalla sen taloudellisia, yhteiskunnallisia ja valtiollisia syitä, ei voi kuitenkaan olla panematta suurta vastuuta myöskin sosialidemokraattisen puolueen johdolle kapinan valmistelusta, toimeenpanosta ja kehittämisestä. Noissa kaikissa suhteissa on puolueen anarkososialistinen johto punaisten kaartien ja venäläisten sotilajoukkojen sekä kumouksellisen bolshevismän terroriseeramana tehnyt hirveitä virheitä, joitten seurauksia saa nyt koko maan työväestö kantaa. Meidän maamme verrattain kansanvaltaisissa eduskunnallisissa oloissa työväenjoukkojen valmistelu ja kiihoitus kapinaan puoluejohdon taholta oli mitä edesvastuuttominta peliä, joka käy sitäkin rikollisemmäksi, kun kapina vihdoon toimeenpantiin ei edes valtiokaappauksena valtiossa sen demokratisia laitoksia vastaan, vaan vallankaappauksena myöskin puolueessa puoluekokouksen enemmistön ja eduskuntaryhmän suuren enemmistön tahtoa vastaan, jonka viimeäinnetun, samoin kuin puolueuuvostonkaan mielipidettä, puoluekokouksen päätöksestä huolimatta, ei kysytty. Sitä raskaammaksi käy Kansanvaltuuskunnan menettely kun se, sittenkun selvästi oli käynyt ilmi, ettei voiton mahdollisuuksia ollut olemassa, sokeasti hylkäsi kaikki neuvotteluyritykset ja välitysehdotukset, joita olivat teh-

neet Ruotsin sosialidemokraattisen puolueen ja ammattijärjestön valtuutetut, sekä maltillisemmat sosialistiset ainekset omassa maassamme, ja jatkoi järjetöntä taistelua viimeiseen saakka, vieläpä kiihoittaen joukkoja jatkamaan silloinkin ihmishenkien tuhoamista kun se itse pakeni rajan toiselle puolelle vaaran ulottuville. Jos puolueen johto ajoissa olisi lopettanut epätoivoiset taistelut sellaisilla ehdoilla kuin ne olivat silloin lopetettavissa, ei työväestön häviö olisi muodostunut niin suureksi ja perinpohjaiseksi kuin se nyttemmin muodostui.

E. Huttunen.

Sisältöluettelo.

Sivu

<i>Kansikuva</i> , piirtänyt Axel Halonen.	
Ilmoituksia	1—14
Pimennyksiä, selityksiä	17
Almanakka (12 Axel Halosen piirtämää kuvaa)	18
Markkinat ja toripäivät	30
Murrosaikana, kirj. <i>Väinö Hupli</i> , alku- ja loppukuva Axel Halosen piirtämä	33
Mitä on osuuskauppaliikkeen puolueettomuus, kirj. <i>J. W. Keto</i> (64 kuvaa) alkukuva Axel Halosen piirtämä	38
Rautatiepolitiikkamme, kirj. <i>Wäinö Woionmaa</i> , (10 kuvaa)	52
Sota ilmassa, vedessä ja veden alla (2 kuvaa)	64
Suomen kansalaissodan vaiheet, kirj. <i>E. Huttunen</i> (12 kuvaa) alku- ja loppukuva Axel Halosen piirtämä	65
Maailmansodan syyt ja seuraukset, kirj. <i>R. Sventorzetski</i> (3 kuvaa)	76
Työnvaarat	82
Epätoivon ja kurjuuden mailta, (4 kuvaa, piirtänyt Axel Halonen)	88
Edistysmielisen osuuskauppaväen keskusjärjestöt. Kulutusosuuskuntien keskusliitto, kirj. Kuluttaja	90
Suomen Osuustukkukaupan johtokunta. (5 kuvaa)	92
Suomen Osuustukkukauppa r.l., kirj. <i>Paavo Raittinen</i>	93
Muistosanoja vainajista (7 kuvaa)	95
Aunuksen- ja Vianan-Karjalan entisyydestä ja nykyisyydestä, kirj. <i>Julius Ailio</i> (13 kuvaa)	97
Vuoden 1917 valtiopäivät, kirj. <i>Matti Paasivuori</i> (2 kuvaa)	114
Helsingin Työväentalo hävityksen jälkeen (4 kuvaa)	119
Vakooja. Sotakertomus Galitsiasta (3 Axel Halosen piirtämää kuvaa)	124
Lenin. Venäjän diktaattori, kirj. <i>E. Huttunen</i> (9 kuvaa)	133
Sairashoidon ja lääketieteen kehityksestä, kirj. <i>Harald Eklöf</i> (5 kuvaa)	143
Saksan Osuuskauppaliikkeen kehitys maailmansodan aikana, kirj. <i>August Kasch</i> (2 kuvaa)	153
Maakaupat. Mitä numerot puhuvat	158
Tilastollisia tietoja Kulutusosuuskuntien Keskusliiton jäsenosuuskaupoista kirj. <i>O. H. P.</i>	165
Kaavoja oikeusasioissa	169
Osoitteita	178
Postimaksut y. m.	175
Ilmoituksia	178